

АРХЕЛАЈ И ПРЕСТОЛОТ

Кратка содржина

Филозофот Платон тврди дека македонскиот крал Архелај, наводно незаконит син на Пердика II и на робинка, ги убил сите законски наследници на престолот и насилно ја приграбил кралската власт во Македонија. Иако оваа приказна била добро позната во античко време, современите историчари ја оспоруваат делумно или во целост; сепак, сите обиди да се докаже дека е неоснована се темелат врз претпоставки и врз конјектури на инаку неврзани аргументи. Повторната анализа на изворните податоци и споредбата со соодветни примери за наследувањето на кралската власт во Македонија укажуваат дека работите со наследството во Ајџа сепак не биле сосем чисти; дека молкот на Тукидид за пренесувањето на власта сè додека не го претстави Архелај како крал, не е пресуден, но е во најмала рака индикативен; дека положбата на Архелај во однос на наследството била проблематична, без оглед дали бил законит син; и најпосле дека, ако ништо повеќе, приказната на Платон заслужува многу поголемо внимание и никако не смее да се отфрла по инерција, како што обично се прави.

Клучни зборови: АРХЕЛАЈ, АЛКЕТА, ПЛАТОН, НАСЛЕДСТВО, МАКЕДОНИЈА, ПРЕСТОЛ

1. Во дијалогот „Горгија“, Платон ни раскажува дека Архелај – незаконитиот син на Пердика II и на една робинка на Алкета, братот на Пердика II – ги убил сите законски наследници на престолот и насилно ја приграбил кралската власт во Македонија. Негови наводни жртви биле Алкета, синот на Алкета по име Александар, наводно врсник на Архелај, како и еден неименуван седумгодишен син на Пердика II:

[...] ὥ γε προσήκε μὲν τῆς ἀρχῆς οὐδὲν ἦν νῦν ἔχει, ὄντι ἐκ γυναικὸς ἢ ἦν δούλῃ Ἀλκέτου τοῦ Περγίδικου ἀδελφοῦ, καὶ κατὰ μὲν τὸ δίκαιον δούλος ἦν Ἀλκέτου, καὶ εἰ ἐβούλετο τὰ δίκαια ποιεῖν, ἐδούλευεν ἂν Ἀλκότη [...]. ὅς γε πρῶτον μὲν τοῦτον αὐτὸν τὸν δεσπότην καὶ θεῖον μεταπεμψάμενος ὡς ἀποδώσων τὴν ἀρχὴν ἦν Περγίδικας αὐτὸν ἀφείλετο, ξενίσας καὶ καταμεθύσας αὐτὸν τε καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, ἀνεψιὸν αὐτοῦ, σχεδὸν ἡλικιώτην, ἐμβαλὼν εἰς ἄμαξαν, νύκτωρ ἐξαγαγὼν ἀπέσφαξέν τε καὶ ἠφάνισεν ἀμφοτέροους. καὶ ταῦτα ἀδικήσας ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος καὶ οὐ μετεμέ-

λησεν αὐτῶ, ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον τὸν ἀδελφόν, τὸν γνήσιον τοῦ Περγδικκου ὕόν, παῖδα ὡς ἐπτέτη, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγίγνετο κατὰ τὸ δίκαιον, οὐκ ἐβουλήθη εὐδαίμων γενέσθαι δικαίως ἐκθρέψας καὶ ἀποδοῦς τὴν ἀρχὴν ἐκείνῳ, ἀλλ' εἰς φρέαρ ἐμβάλων καὶ ἀποπνίξας πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν χίνα ἔφη διώκοντα ἐμπεσεῖν καὶ ἀποθανεῖν.¹

2. Приказната според која Архелај си ги убил чичкото, братучедот и малиот полубрат за да стане крал била добро позната во античко време, но современите историчари ја оспоруваат – некои делумно, а некои во целост.² Сепак, сите обиди да се докаже дека е неоснована се темелат врз претпоставки и врз конјектурно врзување на инаку неврзани аргументи. Особено во последно време, ниту се нуди некоја нова аргументација, ниту пак се дава нов предлог за реконструкција на случувањата, туку или рутински се цитираат постарите дела, или пак прашањето воопшто не се спомнува. При сè што е тешко да се оспоруваат претпоставки засновани врз предубедувања и впечатоци – и тоа за прашање што многумина го сметаат за затворено – ценам дека проблемот заслужува да се разгледа уште еднаш.

3. Еден од ретките извори кој барем приближно ни ги претставува ликовите во оваа драма е прочуениот натпис IG I³, 89, чиј завршеток гласи:

(12) ...ες Μακεδ[όνο]ν· Περγδικκας [Ἀλεχσάνδρο], Ἀλκέτες Ἀλεχσάνδρο, Ἀρχέλας Π[εργδικκο] (23) | (6) Μελέλαος Ἀλεχσά[ν-δρο], Ἀγέλαος Ἀ[λκέτο, ...]υρος Ἀλκέτο, Βυργίνος Κράστονο[ς] (29) | (6)]ο, Ἀγερος Φιλίπ[πο], Εὐρύλοχος Βο[(6), Ἀλέ]χσανδρος Πανταπόνο, Νεοπτόλε[μος, (28)], etc.

Современите истражувачи главно се согласуваат дека натписот завршува со потписниците на договорот од македонска страна, поредени или според тогашниот углед во рамките на кралството, или пак според редоследот на наследување.³ Ἀλκέτες Ἀλεχσάνδρο, братот на Пердика II, е наведен веднаш по Пердика, а пред Архелај. Нема издржан и целесообразен одговор зошто Архелај – ако требало да го наследи престолот – е наведен на трето, а не на второ место. Извесно е дека причина за ова не била неговата возраст; современите историчари долго расправале за точното датирање на овој натпис,⁴ но независно кој од предложените датуми ќе го при-

¹ Plat. *Gorg.* 471 a-c.

² Geyer (1930), 86; Hammond & Griffith (1979), 133-137; Borza (1990), 161; King (2018), 50-51. Borza (1990, 162, n. 3.) го пренесува и мислењето на Грин, кој правилно опменува дека крвопролевање во куќата на Аргеадите не е незамисливо, и дека Платон дава мошне детален приказ само триесетина години по случувањата, што можеби навестува дека располагал со податоци од прва рака.

³ V., e.g., Hatzopoulos (1986), 280; Borza (1990), 161; Anson (2009), 278; Psoma (2013), 75.

⁴ За датирањето, v. *imprimis* Mattingly (1968): 472 – 475 и, меѓу многуте други, Meiggs (1972): 428 – 430; Hammond & Griffith (1979), 134 - 135; Borza (1990).

фатиме, Архелај секако веќе бил зрел човек.⁵ Редоследот на имињата сведочи дека следен по углед и овластувања – и најверојатно следен во наследниот ред – бил Алкета, братот на Пердика II.⁶

4. Спротивно на ова, Борза тврди дека сево ова му изгледа сомнително, и дека Алкета не може да бил следен во линијата за престолот. Тој го поткрепува ова тврдење со една друга, добро позната епизода од настаните кај Поттидаја, во која Тукидид спомнува дека Пердика не го оставил како регент Алкета, туку еднаш спомнатиот и инаку непознат Иолај: ἀπέστη γὰρ εὐθὺς πάλιν τῶν Ἀθηναίων, вели Тукидид, καὶ ξυνεμάχει τοῖς Ποτειδεάταις, Ἰόλαον ἀνθ' αὐτοῦ καταστήσας ἄρχοντα.⁷ Овој податок заслужува повеќе внимание одошто му посветуваат современите истражувачи, меѓу другото и зашто нема видлива логика Пердика да остава регент во Аја за да оди да војува кај Поттидаја. Поттидаја била оддалечена околу 150 километри, а се наоѓала во непосредно соседство на Антемунт, кој наводно бил под македонско влијание, ако не и контрола, уште од времето на Аминта I;⁸ таа се наоѓала многу поблиску, на пример, од преминот Девет патишта, до каде Александар I се пробил без никакви регенти и заменици половина век пред тоа. Гом не гледа ништо чудно во оваа епизода и не ѝ обрнува никакво посебно внимание, освен очигледниот заклучок дека не ни се кажува ништо друго за Иолај, исто како и за оној Павсанија што е спомнат во 61.4.⁹ Но исказот Ἰόλαον ἀνθ' αὐτοῦ καταστήσας ἄρχοντα може да се однесува на нешто сосема друго. Во своите коментари, Хорнблоуер прифаќа едно ненамет-

⁵ Errington (1990), 25, спомнува дека имал околу 45 години. *Contra* Hatzopoulos (1986), 285, кој тврди дека Архелај не бил втор на натписот зашто бил премногу млад, а како *terminus ante quem* за неговото раѓање ги дава триесеттите години на V век ст.е., што несомнено е премногу доцна. Претпоставката на Хасопулос наводно се темели врз пресметките на Хамонд, но местото што е цитирано (1979, 104 sqq.) содржи сложени и донекаде нејасни пресметки за владеењето на Александар I, а не на Пердика или Архелај.

⁶ *Contra* Errington (1990), 25, кој тврди дека „[...] that Archelaos had already been designated for the succession by about 440, the time of the alliance between Macedonia and Athens, can be deduced from the protocol order of the listed names“ – но без да го поткрепи ова тврдење со каков било доказ. Општо земено, сите овие претпоставки не се темелат врз ниту еден предметен изворен податок. Најубав пример за ова е тврдењето на Хамонд (1979, 115), дека “it seems very likely that an agreement which gave Perdikkas the throne while it guaranteed Alketas unsurpassed honor had been worked out long before”, за кое не нуди никакво образложение, освен сопствената подготвеност да верува во него.

⁷ Thuc. 1.62.

⁸ Hdt. 5.94, “Ἰππῆν δὲ ἐνθεῦτεν ἀπελαυνομένῳ ἐδίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς Ἀνθεμοῦντα, ἐδίδουσαν δὲ Θεσσαλοὶ Ἰωλκόν”; сепак, cf. Gomme (1971, 216), за состојбата околу Стрепса и Антемунт. Детално за епизодата и за Антемунт кај I. K. Xydopoulos (2012). “Anthemus and Hippias: The Policy of Amyntas I.” *Illinois Classical Studies* 37, 21-37.

⁹ Gomme (1971), 219.

ливо предложено решение од преводот на Џоует – “having appointed Iolaus to take his place with the expedition” – што би значело дека целата реченица се однесува на заповедништвото на војската кај Поттидаја, а не во Ајга, и дека Иолај всушност е пратен кај Поттидаја како војсководец.¹⁰ Тогаш веќе станува разбирливо и она што се спомнува веднаш во следниот пасус: [...] τὴν παρὰ Περδικκού διακοσίαν ἵππων ἐν Ὀλύμπῳ μένειν, имено, двесте македонски коњаници кои биле пратени од Пердика (παρὰ Περδικκού), а не предводени од Пердика. Најпосле, без оглед што IG I³, 89 е нецелосно зачуван, ако Иолај имал каква било тежина во Ајга, неговото име бездруго требало да стои при врвот на списокот на потписници – а таму го нема.¹¹

5. Ако ова е точно, тогаш треба да се отфрли приказната за наводното регентство на Иолај во Ајга. Со тоа, нештата драстично се менуваат, зашто се урива главниот аргумент дека Алкета не бил втор во линија за наследство независно од тоа што ни го кажува натписот. Другите аргументи на Борза се главно посредни. Тој вели дека, ако се исклучи Алкета од равенството, местото на Архелај како наследник не е спорно, зашто Архелај е спомнат по татко му и чичко му, но пред сите други; но, како што видовме, извесно е дека немаме никаква причина да го исклучиме Алкета од равенството. Истото важи и за последното образложение – дека Пердика имал слобода да предложи наследник врз основа на сопствената процена на неговите способности, како што наводно подоцна направил и Филип II.¹² Но, и самиот Борза признава дека ова се темели врз подоцнежните постигања на Архелај; станува збор за своевидна конјектура *a posteriori*, еден личен впечаток со кој не може – и веројатно не треба – да се спори. Да го одбележиме и тоа, дека дури и според традиционалното толкување на епизодата со Иолај, регент во Ајга повторно не бил Архелај, за разлика од улогата што подоцна ја добивале Александар, Деметриј II или Персеј; на Архелај очигледно не му било дадено ниту номинално заповедништво кај Поттидаја, за разлика од соодветните овластувања што подоцна ги добил Деметриј II, или пак Персеј во II Римско-македонска војна.¹³ Ако Архелај не бил премлад за

¹⁰ Hornblower (1991), 105.

¹¹ Greenwalt (1985), 53.

¹² Слично и Errington (1990), 25: „ Even if he was the son of a slave, as is maliciously asserted in Plato's Gorgias, he was recognized for more than twenty years before his accession as the chosen successor of his father Perdikkas“ – повторно без потпора во ниту еден извор.

¹³ Може да се спори дека примерите на Александар и на Деметриј не се сосем соодветни за оваа дискусија, зашто во нивниот случај станувало збор за критични ситуации, кога кралот или не бил во Македонија, или пак активно војувал, а територијата што требало да се покрие била сразмерно поголема (Филип II бил во Тракија, а Антигон во Хелада). Но ако Пердика сакал да го нагласи местото на Архелај во политичката хиерархија, секако можел да му даде само номинално заповедништво, какво што добил тринаесетгодишниот Персеј, додека вистинскиот заповедник бил Атенасора; *v. Liv. 31.28.5; 33.3.*

сите овие улоги, тогаш единствено можно објаснување е дека навистина не му припаѓало ниту едно од овие права, вклучително и правото на престол; во тој случај, целата приказна за убиството станува поверојатна.¹⁴

Борза заклучува дека прашањето за правото на Архелај на македонскиот престол зависи од тоа како ја толкуваме улогата на примогенитурата во процесот на наследување во Македонија.¹⁵ Ако се согласиме дека примогенитурата не била апсолутно правило,¹⁶ тогаш станува сосем можно дека законит наследник на Пердика II бил неговиот брат Алкета.

6. Прашањето тешко може да се реши на ваков начин, зашто ниту еден извор не ни кажува ништо подетално за начинот на кој се наследувала власта кај Аргеадите пред Филип II. Но овој проблем допира и други нерешени прашања: прво, дали од гледна точка на наследувањето имало разлика меѓу деца од прва/законита и втора/незаконита жена, а потоа и улогата на порфиригенезата во Ајга. Ако Архелај бил најстариот син на Пердика, зошто мислел дека треба да си го убие помладиот брат во династичка пресметка, и зошто Платон, триесетина години по случувањата, бил расположен да верува дека седумгодишниот полубрат на Архелај бил законит наследник на престолот?

Прашањето е прилично широко и, за несреќа, зафаќа неколку други не сосем јасни епизоди од македонската историја.¹⁷ Нешто подоцна, Аминта III ќе има најмалку седум деца од две жени (Александар II, Пердика III, Филип II и Евриноја од Евридика, а Архелај, Аридај и Менелај од Гијаја) – но иако двете сопруги му била законити, во линијата за наследство поради некоја причина влегле само децата од Евридика.¹⁸

---

¹⁴ Интересен е ставот на Ерингтон, кој (како што видовме погоре) тврди дека нема сомнеж во тоа дека Архелај бил законит наследник, но и дека приказната за убиството не е невозможна – не зашто се спорело за престолот, туку зашто „[...] Perdikas had had great difficulties with his brothers, particularly Philippos, and Archelaos may well have drawn the consequential, if brutal, lesson from a past that he had shared, deciding, as did Alexander the Great three generations later, that the stability of his regime demanded the sacrifice of possible contenders within the family, so that as king of the Argeadai he would have a monopoly of influence on the barons of the country“. Тукидид им дава и повеќе од доволно место на случувањата во Македонија, но воопшто не го спомнува примопредавањето на власта и чинот на наследување на престолот; примамливо е да се размислува дали со ова требало да се поправи угледот на Архелај поради политичките врски со атинските демократи, и дали во тој случај би можеле да различиме две различни традиции, една историографска, која го брани угледот на Архелај, и една реторска/филозофска, која го напаѓа.

¹⁵ *Contra King* (2018), 51, која потсетува дека, барем кај Платон, проблемот воопшто не се состои во примогенитурата, туку во потеклото и статусот на мајката на Архелај.

¹⁶ Cf. Borza (1990), 177, 179, кој ги прифаќа заклучоците на Карни и зборува за „an insecure system of primogeniture, a kingship based on personal (as opposed to institutional) power“ – што само по себе ја прави речиси непотребна анализата на редоследот на имињата на IG I³, 89.

¹⁷ Cf. анализата на Greenwalt (1985), 99 – 105.

¹⁸ За разлика од претендентот Аргај, полубраќата на Филип II не се јавуваат ниту како претенденти, што значи дека патот кон престолот им бил целосно затворен.

За причините за ова може широко да се спекулира. Таткото/кралот бездруго го имал главниот збор при одредувањето на статусот на неговите синови, но во целата работа имале улога и потеклото на мајката, и угледот на брачната врска. Тука работите се усложнуваат. Извесно е дека токму Гигаја била прва жена на Аминта и дека со неа се оженил пред 400 ст.е. – најмалку осум години пред Евридика;¹⁹ Гигаја најверојатно му била и некаква роднина, дел од семејството Аргеади, за што сведочат и нејзиното, и имињата на нејзините три сина.²⁰ Според угледот и статусот на Гигаја, би се рекло дека нејзините синови не можат да се исклучат од редот за наследство – а сепак, се случило токму тоа. Системот на наследување во Македонија бил патрилинеален; но, како што правилно забележува Гринволт, во држава со рудиментирана, флуидна политичка структура, кралот морал да води сметка за интересите на благородничките куќи од Македонија и соседството – и, соодветно на потребите, да склучува династички бракови. Таков бил и бракот со Евридика, склучен од политички причини, кој можеби имал некаква врска со повлекувањето на Илирите од Македонија и подемот во односите со локалните басилејски куќи од Горна Македонија.²¹ Во оваа прилика не бил пресуден ниту редоследот, ниту статусот на сопругата, туку политичката и дипломатската тежина на брачната врска; тоа им го затворило патот кон престолот на синовите на Гигаја.²²

Ова е навидум спротивно на она што го читаме кај Јустин (8.3.10 - 11): *Post haec Olynthios adgreditur; receperant enim per misericordiam post caedem unius duos fratres eius, quos Philippus ex noverca genitos veluti participes regni interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem antiquam et nobilem excscindit et fratres olim destinato supplicio tradit praedaque ingenti pariter et parricidii voto fruitur.* Greenwalt (1985) мисли дека браќата навистина кренале бунт, но сепак спекулира дека станувало збор за речиси крајна мерка, зашто нивното право на престол било второстепено, поради понискиот статус на нивната мајка во однос на Евридика. Нема потреба посебно да се нагласува дека и самиот приказ на Јустин е мошне проблематичен. Тој не само што му припишува на Филип дека завојувал и го разурнал Олинт *ob hanc igitur causam*, што не доаѓа предвид, туку и целиот приказ поскоро личи на Теопомп и на неговиот добро познат непријателски став кон Филип; *v. G. S. Shrimpton, Theopompus the historian*, London, 1991, ch.5. Одлична паралела на оваа епизода е приказот на освојувањето на Одесос кај Јорданес, во кој на мошне сличен начин се чувствува одгласот на Теопомп; *v. Пановски, С. & Стојанов, Д. (2016). „Кога митот и историјата се среќаваат: Getica 10.65-66“, Гласник на ИНИ 60.1, 47-70.*

¹⁹ Geyer (1930), 127; ова го прифаќа и Ellis (1973), 351.

²⁰ Beloch (1904) 2, 66.

²¹ V. Ellis (1969), 1 *sqq.*; Bosworth (1971), 100 *sqq.*; Ellis (1973), 351, no.11.

²² Во крајна линија, без оглед на тоа кој какви ставови застапува, постојано треба да се има на ум трезвената опомена на Anson (2009, 278): „The difficulty in interpreting Justin’s reference is that Justin and too many modern commentators assume that Macedonia had a formal succession and regency process. [...] Disputed successions were common with multiple candidates often claiming a royal title through a show of force and foreign intervention.“

7. Да се вратиме на нашиот проблем. Ако ова е точно, и ако при наследувањето на престолот се правела разлика меѓу сопругите според нивниот редослед, потеклото, претходниот углед на сопругата и политичката тежина на брачната врска – тогаш навистина имало простор Архелај да се почувствува несигурен. Тој воопшто не морал да биде незаконит син – впрочем, тоа што го има на IG I³, 89 е јасен показ дека бил законит – туку било доволно бракот на неговата мајка да бил помалку ценет од оној на нејзината соперничка.²³

Сето ова нè упатува на заклучок кој не ја следел главната струја на размислување ниту во осумдесеттите години од минатиот век, кога пишувајќи Гринволт, а веројатно уште помалку ја следи денес. Накусо, може да заклучиме дека: (а) ако го тргнеме „регентството“ на Иолај, списокот на потписници на IG I³, 89 навестува дека работите со наследството во Ајга не биле сосем чисти; (б) молкот на Тукидид за пренесувањето на власта, сè додека не го претстави Архелај како крал, не е пресуден, но е во најмала рака индикативен; (в) положбата на Архелај во однос на наследството била проблематична, без оглед дали бил законит син; и (г), ако ништо повеќе, приказната на Платон заслужува многу поголемо внимание и никако не смее да се отфрла по инерција, како што тоа обично се прави.

Литература:

- ANSON, E. (2009). "Philip II, Amyntas Perdicca, and Macedonian Royal Succession". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 58.3, 276 - 286.
- BELOCH, J. (1904). *Griechische Geschichte III. Die griechische Weltherrschaft*. Erste und zweite Abteilungen. Strasburg: Karl J. Trübner.
- BORZA, E. N. (1990). *In the Shadow of Olympus: the Emergence of Macedon*, Princeton, New Jersey.

---

²³ Дополнителна непознаница е и прашањето дали при наследувањето на македонскиот престол важел принципот на порфиригенеза. Ваквата практика не е цврсто посведочена на Балканскиот Полуостров, но Greenwalt (1985) сепак мисли дека е возможна; и Хасопулос (1986, 280) цени дека редоследот на наследници се одредувал според редоследот на раѓање *откако* таткото ќе седнал на престолот. Според Ерингтон, во 413 ст.е. Архелај имал околу 45 години; ова значи дека би требало да е роден околу 458 ст.е. – пред Пердика да стане крал, па ако се следел принципот на порфиригенеза, Архелај повторно немал право на престолот. Сепак, природата на изворниот материјал е таква, што само владеењата на Пердика II и на Аминта III даваат доволно податоци; другите примери од раната историја на Аргеадите се премногу слабо посведочени за да послужат како подлога за некаква издржана претпоставка. Врз основа на изворите што ни се на располагање, тешко е да се уточни дури и редоследот на децата на македонските кралеви, а не пак годините кога се родиле; *v.* Greenwalt (1989), 21.

- BOSWORTH, A. B. (1971). "Philip II and Upper Macedonia". *The Classical Quarterly* 21.1, 93-105.
- ELLIS, J. R. (1969). "Amyntas III, Illyria and Olynthos 393/2-380/79". *Makedonika* 9, 1-8.
- ELLIS, J. R. (1973). "The Step-Brothers of Philip II". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 22.2, 350-354.
- ERRINGTON, R. M. (1990). *A History of Macedonia*, University of California Press.
- GEYER, F. (1930). "Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II". *Historische Zeitschrift Vol. 19*, München & Berlin: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, pp. 1-148.
- GOMME, A. W. et al. (1971). *A Historical Commentary on Thucydides*. Oxford: Clarendon Press.
- GREENWALT, W. S. (1985). *Studies in the development of royal authority in Argead Macedonia*. Dissertation. University of Virginia.
- GREENWALT, W. S. (1989). "Polygamy And Succession In Argead Macedonia". *Arethusa* 22.1, 19-45.
- HAMMOND, N. G. L. & Griffith, G. T. (1979). *A History of Macedonia, volume II, 550-336 B.C.*. Oxford: Clarendon Press.
- HATZOPOULOS, M. B. (1986). "Succession and Regency in Classical Macedonia." *Archaia Makedonia IV*, 279-292.
- HORNBLOWER, S. (1991). *A Commentary on Thucydides. Volume I. Books. I-III*. Oxford: Clarendon Press.
- KING, C. J. (2018). *Ancient Macedonia*. London & NY: Routledge.
- MATTINGLY, H. B. (1968). "Athenian Finance in the Peloponnesian War." *Bulletin de correspondance hellénique* 92, 450-485.
- MEIGGS, R. (1972). *The Athenian Empire*. Oxford: Oxford University Press.
- PSOMA, S. (2013). "Innovation or Tradition? Succession to the Kingship in Temenid Macedonia". *Tekmeria* 11, 73-87.

ARCHELAUS AND THE THRONE

Abstract

The philosopher Plato claims that the Macedonian king Archelaus was the illegitimate son of Perdiccas II and a slave, and that he allegedly killed all the legitimate heirs to the throne and used force to seize the royal power in Macedonia. Though this story was well known in ancient times, modern scholars dispute it, either fully or partially; nevertheless, all attempts to prove that it is unfounded are based on assumptions and a conjecture of circumstantial arguments. The reanalysis of our sources, as well as a comparison with suitable examples concerning the succession of royal power in Macedon point out that succession issues in Aegae were not, however, completely clear-cut; that the silence of Thucydides concerning the transfer of power, until he had introduced Archelaus as king, though not decisive, may nevertheless be indicative; that the position of Archelaus in terms of succession was complicated, regardless of whether he was a legitimate son; and finally, that, if nothing else, the story of Plato deserves much greater scrutiny and should by no means be disregarded due to academic inertia, as is usually the case.

Keywords: ARCHELAUS, ALCETAS, PLATO, SUCCESSION, MACEDONIA, THRONE

1. Plato tells us that Archelaus – an illegitimate son of Perdiccas II and a slave of Alcetas, Perdiccas’ brother – killed all the legitimate heirs to the throne and used force to seize the royal power in Macedonia. His alleged victims were Alcetas, Alcetas’ son Alexander, supposedly a peer of Archelaus, as well as an unnamed seven-year old son of Perdiccas II:

[...] ᾧ γε προσῆκε μὲν τῆς ἀρχῆς οὐδὲν ἦν νῦν ἔχει, ὄντι ἐκ γυναικὸς ἢ ἦν δούλη Ἀλκέτου τοῦ Περδίκκου ἀδελφοῦ, καὶ κατὰ μὲν τὸ δίκαιον δούλος ἦν Ἀλκέτου, καὶ εἰ ἐβούλετο τὰ δίκαια ποιεῖν, ἐδούλευεν ἂν Ἀλκέτῃ [...] ὅς γε πρῶτον μὲν τοῦτον αὐτὸν τὸν δεσπότην καὶ θεῖον μεταπεμψάμενος ὡς ἀποδώσων τὴν ἀρχὴν ἦν Περδίκκας αὐτὸν ἀφείλετο, ξενίσας καὶ καταμεθύσας αὐτὸν τε καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, ἀνεψιὸν αὐτοῦ, σχεδὸν ἡλικιώτην, ἐμβαλὼν εἰς ἄμαξαν, νύκτωρ ἐξαγαγὼν ἀπέσφαξέν τε καὶ ἠφάνισεν ἀμφοτέρους. καὶ ταῦτα ἀδικήσας ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος καὶ οὐ μετεμέλησεν αὐτῷ, ἀλλ’ ὀλίγον ὕστερον τὸν ἀδελφόν, τὸν γνήσιον

τοῦ Περδικκοῦ υἱόν, παῖδα ὡς ἐπτέτη, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγένετο κατὰ τὸ δίκαιον, οὐκ ἐβουλήθη εὐδαίμων γενέσθαι δικαίως ἐκθρέψας καὶ ἀποδοὺς τὴν ἀρχὴν ἐκείνῳ, ἀλλ' εἰς φρέαρ ἐμβάλων καὶ ἀποπνίξας πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν χῆνα ἔφη διώκοντα ἐμπεσεῖν καὶ ἀποθανεῖν.¹

2. The story according to which Archelaus killed his uncle, cousin, and younger half-brother in order to become king was well-known in ancient times, but it is disputed by modern scholars – some of them disputing it partially, others completely.² In any case, all attempts to prove that the story is unfounded are based on assumptions and a conjecture of circumstantial arguments; especially in recent times, there are neither new arguments nor new suggestions as to the reconstruction of events; rather, previous scholarship is either automatically cited, or the question is simply not mentioned. Though admittedly it is difficult to argue against impressions and hunches – concerning a question that many feel has been resolved – I am of the opinion that it deserves to be looked at once again.

3. One of the rare documents that provides us with a closer look at the characters in this drama is the well-known inscription IG I³, 89, whose conclusion reads:

(12) ...ες Μακεδ[όνο]ν Περδικκας [Ἀλεχσάνδρο], Ἀλκέτες Ἀλεχσάνδρο, Ἀρχέλας Π[ερδικκο] (23) | (6) Μενέλαος Ἀλεχσά[ν-δρο], Ἀγέλαος Ἀ[λκέτο, ...]υρος Ἀλκέτο, Βυργίνος Κράστονο[ς] (29) | (6)]ο, Ἀγερρος Φιλίππ[ο], Εὐρύλοχος Βο[(6), Ἀλέ]χσανδρος Πανταπόνο, Νεοπτόλε[μος, (28)], etc.

Scholars mainly agree that the inscription concludes with signatories from the Macedonian party, listed either according to the then - hierarchy within the framework of the kingdom, or in accordance with the line of succession.³ Ἀλκέτες Ἀλεχσάνδρο, the brother of Perdikkas II, is listed immediately after Perdikkas, and before Archelaus. There is no rational and appropriate answer as to why Archelaus – if he were to succeed to the throne – is mentioned third, and not second. It is certain that his age is not the reason for this; the accurate dating of this inscription has been subject of much debate,⁴ yet regardless of which of the dates put forward we accept, Archelaus is, in any case, of

¹ Plat. *Gorg.* 471 a-c.

² Geyer (1930), 86; Hammond & Griffith (1979), 133-137; Borza (1990), 161; King (2018), 50-51. Borza (1990, 162, n. 3.) conveys Green's opinion, who accurately notes that the bloodshed in the house of the Argeadae is not something inconceivable, and that Plato provides a rather detailed account only 30 or so years after the events, which may indicate that he had first-hand information.

³ V., e.g., Hatzopoulos (1986), 280; Borza (1990), 161; Anson (2009), 278; Psoma (2013), 75.

⁴ Concerning the dating, v. *imprimis* Mattingly (1968): 472-475; Meiggs (1972): 428-430; Hammond & Griffith (1979), 134-135; Borza (1990), among many others.

age.⁵ The order of names indicates that next in line in terms of hierarchy, as well as authority – and in all probability, next in the line of succession – was Alcetas, the brother of Perdiccas II.⁶

4. Contrary to this, Borza claims that Alcetas cannot be the next in the line of succession to the throne, or that things are, at least, dubious. He supports this claim with another well-known episode from the events that occurred at Potidaea, in which Thucydides notes that Perdiccas did not make Alcetas regent, but rather the once-mentioned and otherwise unknown Iolaus: ἀπέστη γὰρ εὐθὺς πάλιν τῶν Ἀθηναίων, says Thucydides, καὶ ξυνεμάχει τοῖς Ποτειδεάταις, Ἰόλαον ἀνθ' αὐτοῦ καταστήσας ἄρχοντα.⁷ This piece of information deserves more attention than modern-day scholars have afforded it, not least because there would be no logic for Perdiccas to appoint a regent in Aegae so that he can go and fight at Potidaea. Potidaea, less than 100 miles away, is located near Anthemus, which was allegedly under Macedonian influence as early as the times of Amyntas I,⁸ standing much closer than, for example, Ennea hodoi, which Alexander I reached without the help of any stand-ins half a century earlier. Gomme sees nothing peculiar in this episode and pays it no special attention, apart from stating the obvious – that Iolaus is not further identified, just like Pausanias in 61.4.⁹ Yet, the phrase Ἰόλαον ἀνθ' αὐτοῦ καταστήσας ἄρχοντα may refer to something completely different. In his comments, Hornblower accepts an unobtrusively laid out solution from Jowett's translation – “having appointed Iolaus to take his place with the expedition” – which would mean that the whole sentence refers to the command of the troops at Potidaea, and that Iolaus has, in fact, been sent to Potidaea as a

⁵ Errington (1990), 25, mentions that he was about 45 years old. *Contra* Hatzopoulos (1986), 285, who claims that Archelaus was not second in the inscription because he was too young, and provides “the 430s” as a *terminus ante quem* for his year of birth, which, undoubtedly, is too late. Hatzopoulos' hypothesis is allegedly founded on Hammond's calculations, but the quoted *locus* (1979, 104 sqq.) contains complex and somewhat unclear calculations concerning the reign of Alexander I, not Perdiccas or Archelaus.

⁶ *Contra* Errington (1990), 25, who claims that “[...] that Archelaos had already been designated for succession by about 440, the time of the alliance between Macedonia and Athens, can be deduced from the protocol order of the listed names” – but without noting any arguments supporting his claim. Generally speaking, all these hypotheses are not founded on any specific source. A prime example of this is Hammond's claim (1979, 115) that “it seems very likely that an agreement which gave Perdiccas the throne while it guaranteed Alcetas unsurpassed honour had been worked out long before”, for which he offers no argument, except his own personal belief.

⁷ Thuc. 1.62.

⁸ Hdt. 5.94, “Ἰππῆ δὲ ἐνθεῦτεν ἀπελαυνομένῳ ἐδίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς Ἀνθεμοῦντα, ἐδίδουσαν δὲ Θεσσαλοὶ Ἰωλκόν”; nevertheless, cf. Gomme (1971), 216 on Strepsa and Anthemus. For a detailed account of this episode, and Anthemus in general, v. I. K. Xydopoulos (2012). “Anthemus and Hippias: The Policy of Amyntas I.” *Illinois Classical Studies* 37, 21-37.

⁹ Gomme (1971), 219.

general.¹⁰ Then, what follows in the next paragraph becomes perfectly clear: [...] τὴν παρὰ Περδίκκου διακοσίαν ἵππων ἐν Ὀλύνθῳ μένειν, namely, 200 Macedonian cavalrymen who had been *sent by Perdiccas* (παρὰ Περδίκκου), and not *lead by Perdiccas*. Finally, regardless of the fact that IG I³, 89 is partially preserved, had Iolaus carried any weight *in Aegae*, his name would undoubtedly have appeared at the very top of the list of signatories – yet it does not.¹¹

5. If this is true, the story of the alleged regency of Iolaus in Aegae needs to be dropped. This changes things considerably because it destroys the main argument that, regardless of the order in which the names appear in the inscription, Alcetas was not second in line to the throne. The other arguments that Borza puts forward are mainly circumstantial. He says that *if we take Alcetas out of the equation*, the position of Archelaus as successor is not in question for the reason that Archelaus is mentioned after his father and his uncle, but before everyone else; however, as we have seen, there is no good reason to take Alcetas out of the equation. The same applies for the last argument – that Perdiccas was probably free to suggest a successor on the basis of his perceived abilities, as allegedly Philip II did later.¹² But, this, as Borza also admits to, is founded on *Archelaus' later achievements*; it is a personal impression, an *a posteriori* conjecture that is impossible – and probably unwise – to argue against. Let it be also mentioned that even according to the traditional interpretation of the Iolaus episode, Archelaus was still not appointed regent in Aegae, in stark contrast to the roles that were consequently given to Alexander, Demetrius II, or Perseus; Archelaus was obviously not even assigned a nominal command at Potidaea, although a corresponding responsibility was later given to Demetrius II, as well as to Perseus in the Second Macedonian War.¹³ If Archelaus was not too young for these roles, then the only possible explanation was that he really did not have the right to any of these, including that of succeeding to the throne; in that case, the whole story concerning the killings becomes all the more probable.¹⁴

---

¹⁰ Hornblower (1991), 105.

¹¹ Greenwalt (1985), 53.

¹² Similarly Errington (1990), 25: “Even if he was the son of a slave, as is *maliciously asserted* in Plato’s *Gorgias*, he was recognized for more than twenty years before his accession as the chosen successor of his father Perdikkas” – once again, not supported in any source.

¹³ It may be disputed that the examples of Alexander and Demetrius are not wholly appropriate for this discussion, as in their case the situation was more serious, the king was either not in Macedonia, or actively waging war (Philip II was in Thrace, and Antigonus in Greece), while the territory that was to be covered was relatively larger. However, if Perdiccas wished to stress the position of Archelaus in the political hierarchy, he could have undoubtedly assigned him nominal leadership, as was given to the 13-year-old Perseus, the real commander being Athenagoras; *v.* Liv. 31.28.5; 33.3.

¹⁴ An interesting point of view is held by Errington, who claims (as we noted earlier) that there is no doubt that Archelaus was a legitimate heir, as well as that the story about the murder is not impossible – not because the throne was in question, but rather

Borza concludes that the question of Archelaus' right to the Macedonian throne depends on how we interpret the role of primogeniture in the process of succession in Macedonia.¹⁵ If we agree that the rule of primogeniture was not absolute,¹⁶ then it is entirely possible that a legitimate heir to Perdiccas II was his brother Alcetas.

6. It is difficult to answer the question in this manner, since no source deals in greater detail about how power was passed down among the Argeadae before Philip II. Yet, this problem touches on other unresolved issues: first, if there were any differences in terms of rules of succession concerning children from a first/legitimate wife and a second/illegitimate wife, as well as what the role of porphyrogenesis was in Aegae. If Archelaus was the oldest son of Perdiccas, why would he decide to kill his younger brother in a dynastic struggle, and why would Plato, 30 years later, be inclined to believe that Archelaus' seven-year-old half-brother was the legitimate successor?

The question is rather extensive and, unfortunately, touches on several other unclear episodes in Macedonian history.¹⁷ Not much later, Amyntas III will end up with at least seven children from two wives (Alexander II, Perdiccas III, Philip II and Eurynoe from Eurydice, and Archelaus, Arrhidaeus and Menelaus from Gygaea) – and yet, though both wives were legitimate, for reasons unknown, only the children he had with Eurydice were in the line of succession.¹⁸

---

because “ [...] Perdikkas had had great difficulties with his brothers, particularly Philippos, and Archelaos may well have drawn the consequential, if brutal, lesson from a past that he had shared, deciding, as did Alexander the Great three generations later, that the stability of his regime demanded the sacrifice of possible contenders within the family, so that as king of the Argeadai he would have a monopoly of influence on the barons of the country”. Thucydides gives more than enough attention to the events in Macedonia, but makes no mention of the transfer of power as well as the act of succession; it is enticing to contemplate whether this was to improve the reputation of Archelaus due to the political ties with the Athenian democrats, and whether we can, in that case, differentiate two different traditions, one historiographical, which defends Archelaus' reputation, and another rhetorical/philosophical, which attacks it.

¹⁵ *Contra* King (2018), 51, who reminds that, in Plato at least, the problem cannot be tied to primogeniture, but rather to the origin and status of Archelaus' mother.

¹⁶ *cf.* Borza (1990), 177, 179, who accepts Carney's conclusions, himself talking about “an insecure system of primogeniture, a kingship based on personal (as opposed to institutional) power” – which, in itself, makes the analysis of the order of the names in IG I³, 89 practically redundant.

¹⁷ *Cf.* Greenwalt's analysis (1985), 99–105.

¹⁸ Unlike the pretender Argaeus, Philip II's half-brothers do not appear to make such a claim, which means that the line of succession to the throne was completely closed off to them. At first glance, this is contrary to what we come across in Justin (8.3.10-11): *Post haec Olynthios adgreditur; receperant enim per misericordiam post caedem unius duos fratres eius, quos Philippus ex noverca genitos veluti participes regni interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem antiquam et nobilem excindit et fratres olim destinato supplicio tradit prae-*

We can speculate far and wide as to the reasons for this. The father/ king had, undoubtedly, the last word when it came to determining the status of his sons, but the origin of the mother, as well as the importance of the marital union also played a role. Here things became more complex. It is probable that Gygaea was indeed Amyntas' first wife, whom he had married before 400 BC, at least eight years before Eurydice;¹⁹ Gygaea was in all probability a relative of his and a member of the Argeadae, which is attested by her name, as well as the names of her three sons.²⁰ In accordance with the importance and status of the mother, one would say that they should not have been passed over in the line of succession – which is precisely what happened. The Macedonian system of succession may have been patrilineal, but, as Greenwalt accurately notes, in a state with a rudimentary and fluid political structure, the king had to also constantly bear in mind the interests of the local ruling houses from Macedonia and the region and, accordingly, forge dynastic unions. Such a union was the marriage to Eurydice, forged for political reasons, perhaps in connection with the Illyrian withdrawal from Macedonia and the relations with the local ruling houses of Upper Macedonia.²¹ In this situation, neither the order of the union, nor its status were of any importance, but rather the political and diplomatic weight of the marital connection; that is what closed the road to succession to Gygaea's sons.²²

7. Let us return to our problem. If this is true, and if in the line of succession differences were made between the wives according to when the union was forged, the origin and the previous status of the wife, as well as the political weight the marriage held – then there was reason for Archelaus to feel insecure. He did not have to be an illegitimate son at all – the fact that he is present

---

daque ingenti pariter et parricidii voto fruitur. Greenwalt (1985) believes that the brothers did indeed raise a rebellion, yet he speculates that it was done as a final act, because their right to the throne was of secondary importance due to the lower status of their mother in comparison with Eurydice. There is no need to specifically point out that Justin's account is also rather problematic. Not only does he ascribe to Philip that he commenced battle and destroyed Olynthus *ob hanc igitur causam*, which is out of the question, but the whole account is rather reminiscent to Theopompus and his notorious hostility toward Philip; cf. G. S. Shrimpton, *Theopompus the historian*, London, 1991, Ch.5. An excellent parallel to this is Jordanes' account of the capture of Odessus, which reflects Theopompus in a very similar vein; v. Пановски, С., Стојанов, Д., „Кога митот и историјата се среќаваат: *Getica* 10.65-66“, *Гласник на ИНИ* 60.1 (2016), 47-70.

¹⁹ Geyer (1930), 127; this is accepted by Ellis as well (1973), 351.

²⁰ Beloch (1904) 2, 66.

²¹ V. Ellis (1969), 1 *sqq.*; Bosworth (1971), 100 *sqq.*; Ellis (1973), 351, no.11.

²² In the end, regardless of the opinions we put forward, we should always bear in mind Anson's sensible words of caution (2009, 278): "The difficulty in interpreting Justin's reference is that Justin and too many modern commentators assume that Macedon had a formal succession and regency process. [...] Disputed successions were common with multiple candidates often claiming a royal title through a show of force and foreign intervention."

in IG I³, 89 is clear enough proof that he was indeed legitimate; it was enough for his mother's marriage to be less important than that of her rival.²³

All of this takes us back to the conclusion which was "quite unfashionable" in the 1980s, when Greenwalt wrote, and is probably even more unfashionable today. In brief, (a) if we were to remove the "regency" of Iolaus, the list of signatories in the IG I³, 89 indicates that succession issues in Aegae were not quite clear; (b) Thucydides' silence concerning the transfer of power, until Archelaus was introduced as king, though not decisive, may, nevertheless, be indicative; (c) Archelaus' position in terms of succession was problematic, regardless of whether he was a legitimate son; and (d) that, if nothing else, Plato's story deserves much greater scrutiny and should by no means be disregarded due to academic inertia, as is usually the case.

References:

- ANSON, E. (2009). "Philip II, Amyntas Perdicca, and Macedonian Royal Succession". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 58.3, 276 - 286.
- BELOCH, J. (1904). *Griechische Geschichte III. Die griechische Weltherrschaft. Erste und zweite Abteilungen*. Strasburg: Karl J. Trübner.
- BORZA, E. N. (1990). *In the Shadow of Olympus: the Emergence of Macedon*, Princeton, New Jersey.
- BOSWORTH, A. B. (1971). "Philip II and Upper Macedonia". *The Classical Quarterly* 21.1, 93-105.
- ELLIS, J. R. (1969). "Amyntas III, Illyria and Olynthos 393/2-380/79". *Makedonika* 9, 1-8.
- ELLIS, J. R. (1973). "The Step-Brothers of Philip II". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 22.2, 350-354.
- ERRINGTON, R. M. (1990). *A History of Macedonia*, University of California Press.

---

²³ Another unknown in the question of the succession to the Macedonian throne was whether the principle of porphyrogenesis was followed: this practice was not strongly evidenced on the Balkan Peninsula, but Greenwalt (1985), nevertheless, believes that it is possible, while Hatzopoulos (1986, 280) holds the view that the order of successors was determined by the order of birth after the father had succeeded to the throne. According to Errington, in 413 BC Archelaus was about 45 years old; this means that he would have been born about 458 BC – before Perdiccas became king, and, so, if the principle of porphyrogenesis was followed, Archelaus once again had no claim to the throne. In any case, the nature of the sources is such that only the reigns of Perdiccas II and Amyntas III provide enough facts; the other examples of the early history of the Argeadae are rather weakly evidenced so as to be able to function as any kind of a basis for a well-argued hypothesis. From the sources we have at our disposal, it is hard to determine the order of the kings' children, let alone their years of birth; v. Greenwalt (1989), 21.

- GEYER, F. (1930). "Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II". *Historische Zeitschrift* Vol. 19, München & Berlin: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, pp. 1-148.
- GOMME, A. W. *et al.* (1971). *A Historical Commentary on Thucydides*. Oxford: Clarendon Press.
- GREENWALT, W. S. (1985). *Studies in the development of royal authority in Argead Macedonia*. Dissertation. University of Virginia.
- GREENWALT, W. S. (1989). "Polygamy And Succession In Argead Macedonia". *Arethusa* 22.1, 19-45.
- HAMMOND, N. G. L. & Griffith, G. T. (1979). *A History of Macedonia, volume II, 550-336 B.C.*. Oxford: Clarendon Press.
- HATZOPOULOS, M. B. (1986). "Succession and Regency in Classical Macedonia." *Archaia Makedonia* IV, 279-292.
- HORNBLOWER, S. (1991). *A Commentary on Thucydides. Volume I. Books. I-III*. Oxford: Clarendon Press.
- KING, C. J. (2018). *Ancient Macedonia*. London & NY: Routledge.
- MATTINGLY, H. B. (1968). "Athenian Finance in the Peloponnesian War." *Bulletin de correspondance hellénique* 92, 450-485.
- MEIGGS, R. (1972). *The Athenian Empire*. Oxford: Oxford University Press.
- PSOMA, S. (2013). "Innovation or Tradition? Succession to the Kingship in Temenid Macedonia". *Tekmeria* 11, 73-87.